

Demeczky Jenő

TISZTELT SZERKESZTŐSÉG!

A *Magyar Orvosi Nyelv* legutóbbi számában megjelent Nyáry Szabó László-tanulmány és -cikkek meglepően új szemlélete elgondolkodtatott.

Az elmúlt években a szegedi archeogenetikai kutatók eurázsiai adatösszevetései fölvázoltak egy Európából Ázsiába irányuló *Homo sapiens*-kiáramlást, amelyet a következő évtizedredek során Ázsiából Európába irányuló visszaáramlások sora követett, az utóbbiakat különféle eurázsiai kultúráknak nevezték el. Számomra megnyugtatóan tisztázta, hogy a ma itt élő magyarok miért lehetnek genetikai rokonai mind a környező népeknek, mind a távoli Ázsiában élő, ugor nyelvű kis népeknek. Úgy hittem, hogy a nyelvészetben százötven éve dúló ugor–török háború is véget érhet ezzel, nincs ellentét rokonságaink és nyelvrokonságaink között.

Nyáry Szabó László „hungro-komi-finn” megnevezése megvilágosító erejű, talpára állítja a fején álló „finn-ugor” nevet. Szemlélete jó néhány más kérdést is fölvet, például a finnugor nyelvészet módszertani függését az indogermanisztikától, a törvényszerű hangváltozások túlhangsúlyozását a valós hatásokkal szemben, a nyelvemlékek időbeli és fontossági sorrendjének felcserélését. Ezek ügyében további tanulmányokra indított, hálás vagyok, hogy közölték.

Nyáry Szabó László

TISZTELT DEMECZKY JENŐ ÚR!

Igazán örömmre szolgál, hogy ilyen örömet szerzett, azaz hogy ilyen mély és távolbalató gondolatokat indított ez az írásom. Pedig az elején még azon méléztam, hogy talán nem is való a MONY-ba, hiszen korábbi tárgykörök szerinti írásaimhoz képest talán túl nagy, sőt szédítően mély merítésű is.

Elismerő szavait köszönöm:

Nyáry Szabó László „hungro-komi-finn” megnevezése megvilágosító erejű, talpára állítja a fején álló „finnugor” nevet.

Ezért érdemes írni!

Egy még tovább mutató gondolat, mi több, terv is megvan már:

A nyelvészetben százötven éve dúlt, ma már régen nem is dúló ugor–török háború nem ért véget. Csak más csatatereteken zajlik. A nyelvészek nem foglalkoznak vele. A műveltség más elemzői pedig a partvonalon kívülről okosak, akár a fociban...

Az ugor–török csupán (szovjet) karhatalmi és csaknem százszázalékos politikai döntéssel zárult, százszázalékosan magyarellenesen.

Megjegyzem: Minden komolyabb ugarsági rokonunk ma orosz főnnhatalom alatt él, többnyire a nyelvét is elveszítve.

A maradék meg most veszíti el az agyamosó világban, ahol érintkezni angolul vagy éppen oroszul illik és lehet, de kis nyelveken nemigen.

Ezeket a nyelveket és szinte önálló nyelviségig más és más tájszólásait meg kell mentenünk! Élve. A jövőnek, az emberiség és a magyarság kincséül.

Hangsúlyozom: nincs ellentét rokonságaink és nyelvrokonságaink között. Ezt már László Gyula is vázolta. A magam táltosan szárnyalóbb modorában átfogalmazva: A szittyahun-ugor-magyar nép Eurázsia közepén élt meghatározó műveltségi erővel. A tőle északra élteket finnugrozzák, a délre élteket pedig töröközik manapság. A rokonság meg atyafiság fogalma pedig igen árnyalt az emberi kapcsolatok világában is, hát még a nyelvekben!

Idén kezdem (újra) az altajisztika szakot és vele (újra) a finnugrisztika szakot is. Igyekszem rendet rakni rokon nyelveink között, és békét teremteni ugor–török fronton is. Addig is ajánlom az ódivatú (konzervatív) hungro-ugor avagy hungrofinn nyelvcsaládfát!

A finnugraszokat már ez is meghökkenti tán, de ez csak a kezdet. (Csak megjegyzésül: csúd, meri, mizser, muroma nyelveket még sohasem ábrázolt senki, de az őshazai ősmagyar meg a csángó nyelvünket sem említették még külön nyelvként.)

Természetesen a családfarajzolásnak is megvannak a maga korlátai, így teljes atyafiságokat azon nem ábrázolhatok. Ezeket a nyelvcsaládfákat gondos szellemi metszettel kell gyümölcsözővé tenni!

Gaál Csaba

TISZTELT SZERKESZTŐSÉG!

Érdeklődéssel olvastam a lap legutóbbi kiadásában Nyáry Szabó László írását a *gutaütésről*. Nyelvészeti fejtegetéseivel és végkövetkeztetésével egyetérték, ám lenne néhány gyakorlati megjegyzésem – ezeket és az okokat pontokba foglaltam.

▪ Igaz, hogy ez nem orvosi szaklap, de manapság az orvosnak a betegeit és hozzátartozóit fel kell világosítania, így a fogalmaknak félreérthetetlennek kell lenniük. Ezt követeli meg az egyértelműség és a megbízhatóság.

▪ A kifogásolt mondat így hangzik: „A hajdani guta, a harminc éve még szakszövegben is elfogadott szélütés mára sztrókká szédült.” *Sebészet* (2) című könyvemben magam is utalok erre, megjegyezve, hogy akik ezt teszik, engedelmeskednek az angolszász nevezéktan erőszakosságának. Fazekas és Szirmai szerint azonban (1, 3) *a stroke nem egyenlő a gutaütéssel*, ugyanis a stroke = agyi érkatasztrófa, amely lehet gutaütés (haemorrhagia: agyvérzés) vagy ischaemia (encephalomalacia: agylágyulás); ez a tény tükröződik a nemzetközi irodalomban. A vérellátási zavarból eredő agyi károsodás tehát nem gutaütést jelent! A megkülönböztetés-

nek nemcsak kóroki, de kezelési következményei is vannak, mert a kettő ellátása nem ugyanaz.

▪ A tudományos, de az újságírási munka is pontosságot, a közlési szabályok betartását igényli. Azért *hivatkozunk*, hogy értelmezzük vagy alátámasszuk fejtegetésünket, utalva az előzményekre. A témában először megjelent cikke már csak azért is etikus hivatkozni, mert nem mi találtuk meg és írtuk le elsőként a szóban forgó közlemény minden állítását, megállapítását. Jelen esetben is elvárható lett volna, hogy legalább az ebben a lapban megjelent korábbi vonatkozó írások említésre kerüljenek (1, 3). Feltűnt még, hogy több hivatkozás történik kéziratra. Az irodalmi utalás nem öncélú, hanem arra szolgál, hogy visszakéreshető, azaz a köz számára hozzáférhető legyen, márpedig a kézirat (bármilyen formában) nem tartozik ezek közé. (Ezért nem elfogadott az a korábbi gyakorlat, miszerint úgy hivatkoznak, hogy „in press”).

IRODALOM

1. Fazekas András *Hozzászólás Szirmai Imre „Stroke: balegyenes a nyelvre” című tanulmányához* MONY 2004;1:6–7.
2. Gaál Csaba *Sebészet* 12. kiadás, Budapest, Medicina Könyvkiadó 2024.
3. Szirmai Imre *Stroke: balegyenes a nyelvre* MONY 2003;1:25–26.

Gaál Csaba

TISZTELT SZERKESZTŐSÉG!

Angol a németben

A lap 2022. évi második számában *Válasz a válaszra* címmel jelent meg Varga Csaba írása a genetikai kérdésekről szóló tárgyalásban. Idézek belőle: „A mutációt egyébként minden általam valamelyest ismert nyelven hasonlóan mondják, még németül és franciául is. Ezek a nyelvek pedig *mindent lefordítanak* (például az AIDS franciául sida).” (Kiemelések itt és később tőlem.)

Megütöztet az idézett mondaton. Az angol erőszakosságának korában vajon miért lenne kivétel például a német nyelv? Hát nem az! Régóta bögyömben van a jelenség, ezért gyűjtöttem ki néhány jellegzetes és ismételt előforduló olyan kifejezést, amelynek semmi helye nem lenne a német szaknyelvben. A hozott szemelvények csak töredékei a hemzsegő angolságnak. Nyilván sokan olvasnak szaklapokat német nyelven, ezért számukra is tanulságos és elgondolkodtató az összeállítás. A németesített angol szavakat dőlten jeleztem. Külön felhívnom a figyelmet arra, hogy a főneveket a németben nagybetűvel írják, és az idegenből átvett szavak is így jelennek meg, ezzel nyomatékosítva azok „honosítását”. (Az élethűség miatt eredeti formában közlöm a példákat.)

Közleménycímek

- Weiterbildung durch *Assessment*
- *Real life data* bieten die Möglichkeit Evidenz zu generieren: *surgical data science*
- *Education und Training Workflow*

Idézetek általános orvosi lapból (*Deutsches Ärzteblatt*), amely megfelel az *Orvosi Hetilap*nak

- ...die Verbesserung der Lebensqualität auch durch *regression to mean*-Effekte verfälscht sein kann...
- ...die Zahl der *cross over*-Patienten aus dem *watchful waiting*-Arm hoch ist...
- ...mit einem *fixed-effects*-Modell...
- ...wurde ein *random-effect*-Modell gewählt...
- ...ein messbares *Surrogat* für Komplikationen...

Példák *sebészi szaklapból* (*Der Chirurg*)

- In diesem *Review*...
- *Major*-Komplikation
- Das *Timing* ist entscheidend...
- *High Volume* Zentren
- Verbesserung des *Outcomes*
- *palliative Setting*
- Hinsichtlich des *Benefits*...
- ...umfasst vier *Items*...
- Mit diesem *Tool*...
- Risikogruppen müssen *gescreent* werden...
- *lavagierte* Patienten
- *evaluiert*
- *Partnership* Partnerschaft helyett, holott az utóbbi formailag alig különbözik, de mindenképpen „előkelőbb”, mint az a „szegényes” német anyanyelv!

A német orvosi szaknyelvbe valójában számtalan *angol* szó, kifejezés, rövidítés és betűszó ment át. A kongresszusokon „Workshop-Programm”-ot ajánlanak, egy eljárásnál lényeges a „*handling*” és a „*controlling*”. Ismert az „*outsourcing*”, a „*disease management*”. Fiaatal orvosoknál divatos a „*job-sharing*”, egy értékelésnél pedig az „*Outcomeanalyse*”. A betegek követését „*follow up*”-nak mondják. Bizonyos szavak annyira elnémetesedtek (*eingedeutscht*), hogy német formát vesznek fel: *Reliabilität* (!), *Validierung*.

Még 2007. július 10-én Berlinben a német sebészek egy csoportja a szaknyelv iránti aggodalma jegyében megalakított egy egyesületet: ADSiC, Arbeitskreis Deutsche Sprache in der Chirurgie. Felismerték ugyanis, hogy a nyelvet meg kell óvni a mindinkább terjedőben lévő új divattól, miszerint a német szaknyelvbe egyre több angol elem szivődik („*Denglish*”). Az orvosok közül számosan tiltakoznak az anyanyelv idegen nyelvi fertőzése miatt, mert sokakat igen bánt ez a folyamat, és aggódnak a nyelvükért. Varga Csaba állításával ellentétben tehát nem fordítanak le „mindent”. Óvatosan a nem kellően megalapozott, megtévesztő állításokkal!